

Grenzen stellen aan korte lontjes in het onderwijs I.

Vijf en twintig (25) effectieve aanspreek technieken vanuit contact (judo).

Vooraf:

Contact leggen en confronteren, twee manieren om grenzen te stellen.

U kunt grenzen stellen door eerst contact te leggen (judo) of door meteen te confronteren (karate). U hebt in uw werk beide nodig. Bij de confronterende stijl gaat u recht op uw doel af. U zegt direct wat u vindt. Door deze manier van grenzen stellen gaat het bij korte lontjes vaak escaleren. Bij de contactmethode (judo) stelt u ook grenzen. U begint dan echter met even contact te leggen, met aan te sluiten. Pas daarna zegt, vraagt u wat u wilt. *Judo is meebuigend ombuigen.*

Of u het leuk vindt of niet: korte lontjes willen ruimte voelen*. De ruimte om níet te doen wat u zegt. Het klinkt tegenstrijdig, maar door die ruimte te geven doen ze het vaker wel. Ik beschrijf 25 technieken waarvan u er ongetwijfeld al een paar gebruikt.

Van groot belang is of u het onderstaande doet uit conflictangst of uit rustige kracht. U bent docent, u moet altijd de regie hebben! Versterk uw kracht, dan heeft het onderstaande nog meer effect.

1. Contact leggen als er nog niets aan de hand is

U ziet op de eerste dag van het schooljaar een groepje leerlingen waarvan u denkt: *daar kunnen we dit jaar nog een hoop last mee krijgen.* Maak meteen een praatje, leg contact.

Begint zich een moeilijke groep te vormen, ontstaat er een no-go area in de school? Ga er vaker langs, groet gewoon. Of maak een kort praatje, juist als er nog weinig aan de hand is. Dan weten ze: *die man, vrouw, dat is een goéie.* Tegelijkertijd: *die is niet bang, die heeft ons door.*

2. Eerst groeten voor u ze ergens op aanspreekt.

Dit is vooral van belang bij leerlingen die u nauwelijks kent. Als u kwaad bent begint u bijna automatisch met een verwijt: *Hé, hou eens op.* Of: *Wat maken jullie een herrie.* Dat werkt vaak averechts. Dus liever: *Heren, goedenmorgen,* wacht daarna even, laat uw groet 'landen' en zeg pas dan wat u vindt. U wilt ook eerst netjes begroet worden. *Hé* is voor honden.

---

* Belangrijk is dat u onderscheid maakt tussen iets *begrijpen*, *snappen* en ergens *begrip voor hebben*. Wie iets begrijpt hoeft er helemaal geen begrip voor te hebben!

Ik gebruik hier de mannelijke taalvorm. Meisjes kunnen ook macho / macha zijn.

3. Zeggen dat u begrijpt dat...

Vrijwel iedereen gebruikt deze vorm van judo: *Ik snap dat je boos was maar ik wil niet dat je... Ik begrijp heel goed dat het je erg tegenvalt en tegelijkertijd wil ik niet dat je...* Bij korte lontjes hebt u deze 'ik begrijp dat je...' formulering echter óók nodig in extreme situaties:

Een jongen heeft een docent bedreigd. Hij hield een stoel hoog in de lucht boven de docent en dreigde die op zijn hoofd kapot te slaan. De directeur begint later het gesprek met: *'Wat goed dat je niet geslagen hebt. Ik weet dat het moeilijk voor je moet zijn geweest om je in te houden'*. De directeur zegt dat omdat hij niet alleen iets wil zeggen, hij wil ook gehoord worden. Uiteraard volgt daarna de consequentie (schorsing, straf, herstelgesprek, etc).

4. Niet blijven wachten tot ze doen wat u zegt

U vraagt rommel op te ruimen. Als u blijft kijken tot ze het doen, dan doen ze het vaak juist niet. U zegt wat u wilt en dan gaat u weg. Misschien zegt u zelfs: *Alvast bedankt jongens.*

U wilt dat iemand de klas uitgaat. *Joh, dit gaat niet goed, ga ff naar de gang, kom na vijf minuten terug.* En dan niét blijven kijken of hij het doet. Dat vergroot de kans dat hij gaat.

5. Het 'klein' houden

Ga bij korte lontjes niet hoog opspelen. U hebt meer effect als u een leerling onder vier ogen aanspreekt, een zachte stem gebruikt, rustige woorden kiest, etc. Hou het klein. Dan kunnen ze zonder gezichtsverlies doen wat u zegt. Dan hebben hun vrienden het niet zo duidelijk gehoord.

Een leerling spuugt in de kantine. U zegt: *Ruim het ff op als je wilt* en u loopt rustig verder. U hebt 60% kans dat hij het met zijn voeten wegveegt. En 'morgen' doet hij het waarschijnlijk niet bij u. En u spreekt hem er 'de volgende dag' op aan (zie par. 16).

6. Zeggen, suggereren dat ánderen het gedaan hebben

U wilt dat er iets opgeruimd wordt én u weet dat het niet gebeurt als u ze de schuld zou geven. U zegt: *Jongens, ik weet dat jullie het niet gedaan hebben; willen jullie het even opruimen?*

Er liggen spuugklodders bij de kluisjes. U zegt: *Jongens, wat is dat vies. Als jullie iemand zien die dat doet, wil je dan vragen of hij dat buiten doet?*

Tegen een jongen die bij de school gevaarlijk rijdt met zijn scooter: *Jij hebt die scooter onder controle, dat zie ik wel. Maar als anderen niet opletten, dan heb jij de schuld...*

7. Zeggen dat hij het niet expres deed

Je hebt het misschien per ongeluk in je tas gedaan.

Je bent vergeten te vragen of / je hebt er niet aan gedacht of je het mee mocht nemen.

(Jongen trapt een prullenbak om) *Ik zag dat je het niet expres deed, ruim het ff op als je wilt.*

Dat mobieltje (dat verdwenen / gestolen is) lijkt misschien op de jouwe.

Doordat de anderen het ook deden heb jij er waarschijnlijk niet aan gedacht, dat...

8. Een bondje sluiten; u stelt zich op als 'vriend'

U zegt: *Wees maar blij dat ik het zag. Als anderen het zien die je niet zo goed kennen, dan gaan ze denken dat...*

Ze kennen je hier niet en dan ze geven ze jou de schuld, je weet hoe dat gaat.

Een jongen misdraagt zich. U zegt: *joh, je hebt al die maanden zo hard gewerkt voor je examen...*

Of tegen zijn vriend: *dit gaat helemaal fout, hier kan hij last mee krijgen / hier krijgt hij later spijt van. Kan jij met hem praten dat hij ermee stopt?*

Iemand van buiten de school schopt op het plein een leerlinge in elkaar. U bent niet sterk. Laat eerst iemand 112 bellen. Daarna, op veilige afstand blijvend: *Vertel me, vertel me, wat heeft ze je gedaan?* U leest het goed: om contact te krijgen vraagt u wat **zij** gedaan heeft!

Jongens, je kan me nu nog helpen het (de gestolen computer) terug te vinden. Als de politie erbij komt kan ik niks meer voor jullie doen, dan zit alles vast.

9. De overlastgevers in de juiste grondhouding brengen

U wilt een groepje ergens op aanspreken. U hebt de keuze tussen:

Hallo jongens mag ik jullie iets zéggen? Of: *Hallo jongens mag ik jullie iets vrágen?*

U zult merken dat de tweede formulering tot meer openheid leidt.

Als u van een 'onbekende' iets wilt weten, begin dan met iets van u zelf te vertellen:

Als u zijn naam wilt weten: *Hoi, hoe heet je?* Effectiever is: *Ik ben HK, ik ben docent. Wie ben jij?*

Als u wilt weten wat iemand gaat doen *Wat ga jij doen?* Meer effect heeft: *Ik ga het weekend... doen, wat ga jij doen?*

10. Het negatieve op een positieve manier beschrijven

Hallo jongens, dit is al veel beter, dit ziet er veel schoner uit. Zouden jullie toch nog...

Tegen een vader die zijn kind slaat: *Fijn dat u gekomen bent. Ik zie dat u het belangrijk vindt dat uw kind op het rechte pad blijft. Dat willen wij ook...Maar wij maken ons zorgen. Als een kind geslagen wordt, gaat het vaak zelf ook slaan. Pas later noemt u: kindbescherming, politie.*

Tegen een jongen die agressief is: *Jij laat niet over je heen lopen... dat is goed... daar heb ik waardering voor. Maar wij willen absoluut niet dat iemand slaat. Ik wil ook niet dat iemand jou slaat. Is er voor jou een andere manier om...*

Zeg liever niet: troep / rommel opruimen. Minder beledigend is: die dingen, dat papier opruimen.

Teringzooi, klereherrie, beestenbende. Deze woorden kwetsen.

11. De overlastgever, resp. de verdachte, inschakelen als helper

In de klas is een mobieltje gestolen. *Jongens er is een mobieltje weg. Willen jullie helpen hem te zoeken?* U geeft de leerlingen de kans hem te vinden terwijl u met uw rug naar de klas zoekt. Als het nog niet gevonden is: *Jongens, weet je wat ze soms doen? Dan stoppen ze hem in jouw tas om jou de schuld te geven. Dat doen ze echt. Laten we onze tassen leegmaken om te kijken of iemand hem erin gestopt heeft.* Als ook dat niet helpt, is de confrontatie (karate) stijl de noodzakelijk volgende stap: het lokaal doorzoeken, fouilleren, politie erbij halen, etc.

Na de gymnastiekles is een mobieltje weg. En een leerling is 'toevallig' ziek naar huis gegaan. De leraar belt hem meteen op: *Hi, hoe gaat het ermee, ben je erg ziek? Er is een mobieltje weg.* (Niet: er is een mobieltje gestolen!) *Hij lijkt op die van jou... Wil jij eens kijken of jij per ongeluk...*

U kunt u een lastige leerling inschakelen om het probleem van lastige leerlingen aan te pakken. *Joh, we hebben jou nodig. De andere leerling-mediators zijn goed in het aanspreken van zachte leerlingen. Wil jij mediator worden? Jij kan ons leren hoe je beter omgaat met stevige jongens.*

Tegen een verdachte leerling: *Wil jij helpen die laptop te zoeken? Vraag het weekend eens aan een paar mensen of iemand weet waar die is. Neem hem dan maandag mee als je wilt.*

12. Suggereer steeds dat iemand 'een goeie jongen' is. Nooit de persoon aantasten

Uw grondtoon in een correctiegesprek: *je bent een goeie jongen maar soms doe je verkeerde dingen.*

Er moet iets gebeurd zijn, zo ben jij niet. Dit past niet bij jou.

Tegen een onbekende jongen (waarschijnlijk insluiper): *jij doet zo iets niet, dat zie ik wel ...*

Een leerling in de volle klas: *Juf, bent u ongesteld?* U, zacht: *Dat hoor je niet te vragen. Dat vinden vrouwen niet leuk.* En daarna gewoon doorgaan met de les én hem er later op aanspreken.

Een jongen heeft een nagemaakt toegangkaartje voor een schoolfeest: *Joh, ze hebben je genept, iemand heeft je een vals kaartje verkocht.*

13. Humor gebruiken

Leerlinge: *U bent mijn moeder niet!* Docente: *Nee, en wees daar maar blij mee.*

Bij een kletsende klas: *Jongens, excuus, mag ik jullie onderbreken?*

Zijn die proppen nou alweer uit de prullenbak gesprongen? Zullen we ze er weer in doen? En dan meteen zelf beginnen. Door op een blijde manier te beginnen met oprapen zuigt u hen vaak in het opruimen mee.

Een zwarte trainer zet in het trainingslokaal de tafels recht. Binnenkomende cursisten vragen of ze 'de trainer' wil waarschuwen. Ze loopt de gang op en komt terug: *Tralalaa, de trainer.*

14. **Verbinding zoeken, uit de machtsrijd blijven**

Bij alle bovenstaande judo voorbeelden probeert u niet te vechten, niet te vluchten en ook niet te verstijven. Bij de judostijl zoekt u steeds *verbinding*, de vierde mogelijkheid met de letter **v**.

Een woedende leerling tegen een docent op de trap: *Ik sodemieter je van de trap af.*

Docent: *Laten we effe gaan zitten. Dan kunnen we 't er meteen over hebben.*

Een wapengevaarlijke jongen (u weet dat van uw wijkagent) die geen leerling van uw school is, loopt zoekend rond op uw schoolplein. U gaat, met uitgestoken hand op hem af: *Goeiedag, ik zie dat je iemand zoekt, ik ken je niet, je bent niet van deze school. Kan ik je helpen? ... Het is hier zo dat mensen die niet op school zitten altijd bij de poort blijven wachten...*

Een onbekende jongen (insluiper?) in uw school. *Goeie middag, zoek je iemand...*

N.B. U ziet dat bij de kortste lontjes een ik-boodschap te direct en confronterend zou zijn.

15. **Een keuze geven**

Korte lontjes willen het idee hebben dat ze zelf besluiten wat ze doen. Geef ze een keuze.

Je mag kiezen: je gaat nu zelf de klas uit of ik laat de teamleider komen.

Je stopt nú met bellen of je bent je mobieltje de rest van de dag kwijt.

Na een diefstal: *Ik bel straks je ouders. Wil jij het ze nu liever eerst zelf vertellen?*

In een andere situatie: *Dit is de nu tweede keer dat je iets steelt. Bel jij de politie of bel ik?*

16. **Onpersoonlijke taal gebruiken als u naar iets negatiefs informeert**

Een leerling heeft gisteren gevochten in de kantine. U kunt vragen: *Wat heb je gisteren gedaan?*

Of u zegt: *Wat was dat nou, gisteren?* De onpersoonlijke taal levert u veel meer openheid op. De persoonlijke taal klinkt beschuldigend.

Tegen een vermoedelijke winkeldief: *Wilt u goed op uw spullen letten, er wordt hier gestolen.*

17. **Negeer een onzinnige ontkenning**

Er ligt een blikje in de hal van de school. U zegt: *Wat is dat nou?* Leerlingen: *Dat lag er al, dat hebben wij niet gedaan.* U: *Maakt niet uit, raap het ff op als je wilt, hé, bedankt hè.*

De leerlingen: *Dat hebben we niet gedaan.* U: *Ok jongens, niet meer doen, hè.*

Of: *Ik zeg niet dat jullie het gedaan hebben, ik zeg dat je het niet meer moet doen.*

Een leerling liegt dat hij zijn stagecoördinator al gebeld heeft. *Ik zie dat je twijfelt, bel vanmiddag die man nog even op.*

Wat hierboven steeds gebeurt: de docent spreekt de ontkenning niét tegen, dan gaat het escaleren. Hij negeert de ontkenning en vraagt meteen om herstel van het ongewenste gedrag.

18. Ga uw grenzen stápsgewijs stellen.

Tegen een leerling die homo's in elkaar slaat: *Je mag homoseksualiteit best abnormaal vinden maar ik wil niet dat je slaat. Ik wil ook niet dat mensen tegen jou geweld gebruiken.*

Als een leerling homo's 'alleen maar' uitscheldt: *Je mag een hekel aan homo's hebben, ik wil niet dat je scheldt. Ik wil ook niet dat mensen jou uitschelden.*

Als hij homo's 'alleen maar' vies aankijkt, rare gebaren maakt: *Je mag homo's raar vinden maar je gaat geen beledigende gebaren maken.*

U zou meer willen maar vaak is slechts één stapje tegelijk haalbaar. Zie: 'Machomannetjes'.

19. Woorden, zinswendingen om te vermijden:

Dat is toch niet normaal wordt vaak gehoord als: jij bent niet normaal.

Ik weet niet wat jij thuis geleerd hebt... Catastrofaal. Blijf bij iedereen van de opvoeding af.

Dat doe je maar bij je moeder thuis. Kom niet aan de moeder, moeder is steeds vaker heilig.

Speciaal bij allochtone leerlingen is het fataal als zij voelen dat u hen in uw taalgebruik

buitensluit. U scheurt een wond open door: *Versta je geen Nederlands? Bij ons doen we dat*

anders. In ons land zijn we gewend dat... Dat doen we hier anders (liever: *hier op school, in de stage*).

20. Wij-taal gebruiken

Wij willen dat dit een leuke school is voor iedereen.

Zoiets doen we niet in deze klas.

We zijn een team en dan doen we juist dingen die leuk zijn voor elkaar.

21. Aansprekende woorden gebruiken

Gebruik het woord 'zelfbeheersing' niet. Dat klinkt truttig. Gebruik: *Wilskracht hebben,*

weerstand kunnen bieden aan..., sterk zijn tegen verleidingen, niet meelopen met anderen, jezelf onder controle hebben, je hoofd koel kunnen houden.

Wilt u machogedrag afleren? Gebruik geen afkeerwoorden zoals 'macho, stoer, branie'. Roem hem om het feit dat hij sterk is, voor zichzelf op kan komen, niet over zich heen laat lopen, ballen heeft. Daarmee hebt u misschien het contact gelegd om zijn gedrag te beïnvloeden.

22. Soms geen excuus vragen, ga meteen door naar herstellen

Een meisje doet een atlas van de school in haar tas. Ze wil het stelen. U zegt: *Als je klaar bent met die atlas, leg je hem dan weer terug?*

He, jongens, iemand heeft per ongeluk op de noodknop gedrukt. Zet hem ff terug als je wilt.

(Na een diefstal:) *Jij weet het en ik weet het. Hoe gaan we dit oplossen?*

23. **Breng uzelf in een vruchtbare grondhouding.**

Brengt uzelf in een vruchtbare, effectieve grondhouding. Vergelijk onderstaande begrippenparen.

Ergens op af gaan	Ergens naar toe gaan
Aanpassen	Slim inspelen op...
Ze de waarheid gaan zeggen	Ze gaan zeggen waar u last van hebt
Jongeren aanpakken	Overlast verminderen
De groepscultuur doorbreken	De groepscultuur benutten
Hangjongeren	Pratende jongelui

24. **Tijdens een conflict: niet aanraken, niet wijzen**

Meestal kunt u leerlingen prima even aanraken maar dat geldt vooral op het moment dat er geen conflict is, in 'vredestijd'. Bij een conflict, dus in 'oorlogstijd' kunt u een heftige reactie verwachten op aanraken (*blijf van me af*), aanwijzen (*wat wijs je?*) of iets pakken (*afblijven!*).

25. **Ellenlange discussies vermijden. Hou het kort.**

Pubers verlokken u steeds weer tot nieuwe discussies. Dat lukt ze als u geneigd bent om iedere keer serieus op onderstaande opmerkingen in te gaan.

<i>Ja maar bij anderen mag het wel</i>	<i>Ja, maar dat mag ik toch wel vinden</i>
<i>Dit is toch een democratie</i>	<i>U moet altijd mij hebben</i>
<i>Leraren hebben heus niet altijd gelijk</i>	<i>Oké dan doe ik het wel,, maar het is niet eerlijk</i>

Hoe meer u meegaat in vruchteloze discussies, des te meer verliest u aan kracht.

26. **Een extra nummer 26 voor noodgevallen. U bent wel drie keer sterker dan ik**

Een noodoplossing om achter de hand te houden. Stel dat een woedende vader, een boom van een kerel, op u af komt. Hij wil u in elkaar slaan. Als u niet sterk bent, zeg met kracht: *Meneer, u kunt het makkelijk van mij winnen, u bent wel drie keer sterker dan ik... Mag ik u een kop koffie aanbieden?* En meteen naar de koffie lopen. *Wilt u suiker en melk?*

Vindt u dit buigen? Dat is het ook, u hebt geen keuze. Als u niet buigt zal hij u knakken.

Tot slot.

Enkele gedachten die u bij het lezen misschien had.

*Ik heb bij het bovenstaande het gevoel **dat ik me moet aanpassen** aan de leerling.*

Dan hebt u waarschijnlijk het idee dat de leerling steeds bepaalt wat er gebeurt. Volgens mij is dat niet zo. In alle bovenstaande gevallen heeft de docent de regie. Het woord 'aanpassen' heeft vervelende bijbetekenissen. Wat u volgens mij met de judo aanspreektechnieken doet is: inspelen op (het korte lontje van) de leerling. U houdt rekening met zijn eigenschappen om úw doel te bereiken. Het gevoel dat u zich aanpast verdwijnt als deze stijl u meer 'eigen' wordt. Is aanpassen het goede woord als u bij een schroef een schroevendraaier gebruikt? Pas op met dat woord, de negatieve bijbetekenis kan gaan overheersen. Het gaat om effectiviteit, om vakmanschap.

*Als ik dit soort dingen zeg, dan klinkt het uit mijn mond **onnatuurlijk**.*

Dat is ook zo en dat is logisch in het begin. Aanvankelijk was uw manier van kruipen, lopen, schaatsen en dansen ook onnatuurlijk. Als u het zich wil eigen maken is oefening noodzakelijk. U gaat er dan uw eigen vorm aan geven. Dan wordt het natuurlijk gedrag.

*En als ze dan **toch niet doen** wat ik zeg?*

Soms doen ze het inderdaad niet, wat u ook zegt. Met de directe karate stijl zou dat nog veel vaker gebeuren. Probeer u niet persoonlijk aangevallen te voelen. Ze verzetten zich vaak niet tegen u maar tegen uw functie. En besef dat ze het nu niet doen maar in de toekomst misschien wel.

*Hoe leren jongeren dan dat ze **in het bedrijfsleven wél direct en hard gecorrigeerd** zullen worden?*

De ervaring van veel docenten is dat de bovenstaande aanpak een band geeft: de leraar brandt de leerling immers niet af. Vanuit die band kan een docent dan soms daarna keihard en duidelijk zijn. En hij/zij kan zeggen dat ze in het bedrijfsleven ook zo benaderd zullen worden. Dat wordt dan geaccepteerd. Als u een band met de klas hebt kunt u een werkgever of een uitzendbureau laten komen. Vraag hen wat er gebeurt als een werknemer liegt, steelt of geen excuus aanbiedt.

*Wat is **de kern** van de bovenstaande gesprekstechnieken?*

Volgens mij is de kern: wel corrigeren, niet afbranden. De grondtoon is: Je bent een goeie jongen maar je doet soms verkeerde dingen. In andere woorden: blij verbinding met de leerling voelen, juist als je kritiek hebt.

*Moet je dan maar voor alles **begrip hebben**?*

Ik zelf heb helemaal geen begrip voor korte lontjes. Ik vind het een zeer schadelijke eigenschap zowel voor de leerling zelf als voor de samenleving. Maar ik probeer het wel te begrijpen, te snappen. Iets begrijpen ≠ ergens begrip voor hebben. Pas als je iets snapt, begrijpt kan je er beter op inspelen.

*Is het van belang **hoe je het bovenstaande zegt**?*

Ja. Het is van groot belang dat de docent bovenstaande dingen zegt met rustige overtuiging. Hij heeft de regie. Hij straalt uit dat de leerling uiteindelijk redelijk zal reageren, ook al weet hij dat het niet altijd zo is. Als de docent een smekende, angstige, twijfelende ondertoon zou hebben, dan zullen dezelfde woorden niet werken. Vraag feedback aan collega's hoe uw ondertoon is!

*Is **alles op te lossen** met behulp van de judo methode?*

Nee, u hebt, naast judo, ook een totaal andere techniek nodig: de confrontatie (**karate**) methode. Die kan je escalierend of niet escalierend toepassen. Zie daarvoor dit artikel: *Grenzen stellen aan korte lontjes II. Hoe confronteren zonder te escaleren (karate).*

Hans Kaldenbach, 2015

Bent u geïnteresseerd geraakt? Lees verder in:

H. Kaldenbach: *Respect, 99 tips voor het omgaan met jongeren in de straatcultuur.* ISBN 90-446-0706-5. € 10

H. Kaldenbach: *Hangjongeren, 99 tips voor buurtbewoners en voorbijgangers.* ISBN 90-446-1151-9. € 9,95

H. Kaldenbach: *Machomannetjes, 99 tips.. straatcultuur terugdringen uit.. onderwijs.* ISBN 90-446-1813-6 € 15

Voor reacties, lezingen en trainingen: kaldenbach@telfort.nl

Deze tekst digitaal, losse artikelen en voor een samenvatting van bovenstaande boeken: www.hanskaldenbach.nl